

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ในมารดาที่ทำงานนอกบ้านซึ่งมีบุตรอายุระหว่าง 4 ถึง 12 เดือน และนำบุตรมารับการตรวจสุขภาพ และฉีดวัคซีนป้องกันโรคที่คลินิกสุขภาพเด็กดี แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลแม่และเด็กเชียงใหม่ และมารดาที่นำบุตรมาฝากเลี้ยงที่ศูนย์ศึกษาเด็กเล็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 200 ราย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกรกฎาคม 2544 ผลการศึกษาแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 การดูแลบุตรเมื่อมารดากลับเข้าทำงาน

ส่วนที่ 3 การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

ส่วนที่ 4 การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

ส่วนที่ 5 การเปรียบเทียบการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสมและกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสม

ส่วนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ที่อยู่อาศัย ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวและจำนวนสมาชิกในครอบครัว ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ที่อยู่อาศัย ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว และจำนวนสมาชิกในครอบครัว

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n = 200)	ร้อยละ
อายุ (ปี) ($\bar{X}$ = 29.6, SD = 5.1, range 19-44)		
<20	6	3.0
20-30	113	56.5
31 ปีขึ้นไป	81	40.5
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	25	12.5
มัธยมศึกษา, ปวช.	76	38.0
อนุปริญญา, ปวศ.	31	15.5
ปริญญาตรี	61	30.5
ปริญญาโท	7	3.5
สถานภาพสมรส		
คู่	197	98.5
หม้าย/หย่า	3	1.5
ที่อยู่อาศัย		
นอกเขตอำเภอเมือง	112	56.0
ในเขตอำเภอเมือง	88	44.0
ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว		
ครอบครัวขยาย	103	51.5
ครอบครัวเดี่ยว	97	48.5
จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน)		
1-3	43	21.5
4-7	150	75.0
8 คนขึ้นไป	7	3.5

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 19 ถึง 44 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 29.6 ปี (SD = 5.1) กลุ่มอายุที่มีมากที่สุด คือกลุ่มอายุระหว่าง 20 ถึง 30 ปี (ร้อยละ 56.5) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น (ปวช.) ร้อยละ 38.0 เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.5) มีสถานภาพสมรสอยู่ มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.0) อาศัยอยู่นอกเขตอำเภอเมือง และลักษณะโครงสร้างของครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย (ร้อยละ 51.5) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 4 ถึง 7 คน (ร้อยละ 75.0)

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะเศรษฐกิจและการทำงานของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ รายได้ของมารดา รายได้ของครอบครัว อาชีพ สถานที่ทำงาน ลักษณะการทำงาน ระยะเวลาการทำงานซึ่งประกอบด้วยจำนวนวันที่ทำงานใน 1 สัปดาห์ และจำนวนชั่วโมงที่ทำงานใน 1 วัน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้ของมารดา รายได้ของครอบครัว อาชีพ สถานที่ทำงาน ลักษณะของการทำงาน และระยะเวลาการทำงาน

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n = 200)	ร้อยละ
รายได้ของมารดา (บาท/เดือน) (range = 1,000-30,000, median = 6,265)		
ต่ำกว่า 3,000	10	5.0
3,001-6,000	88	44.0
6,001-9,000	51	25.5
มากกว่า 9,000 บาทขึ้นไป	51	25.5
รายได้ของครอบครัว (บาท/เดือน) (range = 3,800-60,000, median = 14,000)		
น้อยกว่า 5,000	2	1.0
5,001-10,000	59	29.5
10,001-15,000	55	27.5
มากกว่า 15,000 บาท ขึ้นไป	84	42.0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n = 200)	ร้อยละ
อาชีพ		
ลูกจ้าง	151	75.5
รับราชการ	44	22.0
รัฐวิสาหกิจ	5	2.5
สถานที่ทำงาน		
หน่วยงานรัฐบาล	82	41.0
ร้านค้า	53	26.5
บริษัท	49	24.5
โรงแรม	11	5.5
โรงงาน	3	1.5
ธนาคาร	2	1.0
ลักษณะของการทำงาน		
งานประจำ	160	80.0
งานพลัด (งานหมุนเวียน)	38	19.0
งานเหมารายชิ้น	2	1.0
ระยะเวลาการทำงาน		
จำนวนวันที่ทำงานใน 1 สัปดาห์		
<5	4	2.0
5-6	185	92.5
>6	11	5.5
จำนวนชั่วโมงที่ทำงานใน 1 วัน (โดยไม่รวมเวลาหยุดพัก)		
5-7	107	53.5
8-9	85	42.5
10 ชั่วโมงขึ้นไป	8	4.0

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 1,000 ถึง 30,000 บาท (median = 6,265 บาท) โดยกลุ่มที่มีมากที่สุด คือ กลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือน 3,001 ถึง 6,000 บาท (ร้อยละ 44.0) อย่างไรก็ตามมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 คน ที่มีรายได้ 1,000 บาทต่อเดือนเนื่องจากมีการทำงานสัปดาห์ละ 2 ถึง 3 วัน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ของครอบครัวมากกว่า 15,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป (ร้อยละ 42.0) ด้านการประกอบอาชีพ พบว่าส่วนมากมีอาชีพลูกจ้าง (ร้อยละ 75.5) สถานที่ทำงานเป็นหน่วยงานรัฐ (ร้อยละ 41.0) ลักษณะการทำงานเป็นงานประจำ (ร้อยละ 80.0) โดยเกือบทั้งหมดทำงาน 5 ถึง 6 วันต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 92.5) และในแต่ละวันส่วนมากทำงาน 5 ถึง 7 ชั่วโมง (ร้อยละ 53.5)

ส่วนที่ 2 การดูแลบุตรเมื่อมารดากลับเข้าทำงาน

การดูแลบุตรเมื่อมารดากลับเข้าทำงานในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงผู้ดูแลบุตร และสถานที่ใช้ดูแลบุตรเมื่อมารดากลับเข้าทำงาน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามผู้ดูแลบุตร และสถานที่ใช้ดูแลบุตรเมื่อมารดากลับเข้าทำงาน

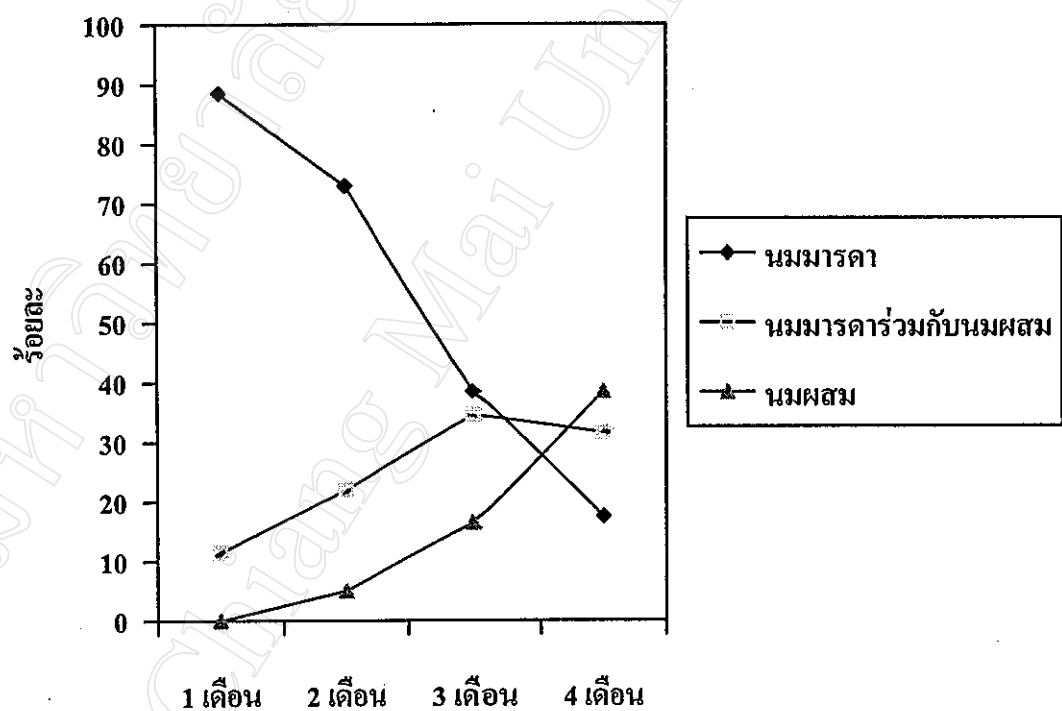
ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n = 200)	ร้อยละ
ผู้ดูแลบุตรเมื่อมารดากลับเข้าทำงาน		
ญาติ	138	69.0
เพื่อนบ้าน	16	8.0
เจ้าหน้าที่ดูแลเด็กเล็ก	15	7.5
มารดา	12	6.0
บิดา	10	5.0
ลูกจ้าง	9	4.5
สถานที่ใช้ดูแลบุตรเมื่อมารดากลับเข้าทำงาน		
บ้านตนเอง	137	68.5
บ้านผู้ดูแล	40	20.0
สถานดูแลเด็กเล็ก	15	7.5
ที่ทำงาน	8	4.0

การดูแลบุตรเมื่อมารดา กลับเข้าทำงานนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีญาติเป็นผู้ดูแลบุตร (ร้อยละ 69.0) และสถานที่ใช้ดูแลบุตรเมื่อมารดา กลับเข้าทำงานเป็นบ้านตนเอง (ร้อยละ 68.5)

ส่วนที่ 3 การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

3.1 การให้นมบุตรในระยะ 4 เดือนแรก

การให้นมบุตรในระยะ 4 เดือนแรกจำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับ ได้แก่ นมมารดา (ซึ่งประกอบด้วย นมมารดาอย่างเดียว และนมมารดาร่วมกับน้ำและ/หรือน้ำผลไม้และ/หรืออาหารเสริม) นมมารดาร่วมกับนมผสม และนมผสม

ภาพที่ 2 กราฟเส้นตรงแสดงอัตราและระยะเวลาของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

ตารางที่ 4

จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับใน 4 เดือนแรก

ชนิดของนม	อายุ (เดือน) (n=200)							
	1 เดือน		2 เดือน		3 เดือน		4 เดือน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
นมมารดา	177	88.5	146	73.0	77	38.5	35	17.5
นมมารดาอย่างเดียว	99	49.5	72	36.0	36	18.0	13	6.5
นมมารดาพร้อมกับน้ำ หรือน้ำผลไม้และ/ หรืออาหารเสริม	78	39.0	74	37.0	41	20.5	22	11.0
นมมารดาพร้อมกับนมผสม	23	11.5	44	22.0	90	45.0	88	44.0
นมผสม	0	0	10	5.0	33	16.5	77	38.5

จากภาพที่ 2 และตารางที่ 4 จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาลดลงตามอายุบุตรที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในเดือนที่ 1 กลุ่มตัวอย่างได้ให้นมมารดาแก่บุตรทุกคน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้นมมารดาร้อยละ 88.5 และกลุ่มตัวอย่างที่ให้นมมารดาพร้อมกับนมผสมร้อยละ 11.5 ในเดือนที่ 2 กลุ่มตัวอย่างส่วนมากให้นมมารดาร้อยละ 73.0 นมมารดาพร้อมกับนมผสมร้อยละ 22.0 และนมผสมร้อยละ 5.0 ส่วนในเดือนที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งให้นมมารดาพร้อมกับนมผสม (ร้อยละ 45.0) รองลงมาเป็นนมมารดา (ร้อยละ 38.5) และให้นมผสมร้อยละ 16.5 จนกระทั่งเมื่อบุตรอายุครบ 4 เดือน กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งให้นมมารดาพร้อมกับนมผสม (ร้อยละ 44.0) รองลงมาให้นมผสม (ร้อยละ 38.5) และในกลุ่มตัวอย่าง 200 คนมีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 6.5 เท่านั้นที่ให้นมมารดาอย่างเดียวนาน 4 เดือน

3.2 รูปแบบการให้นมมารดาในเดือนที่ 4

เมื่อพิจารณาการให้นมมารดาเมื่อกลุ่มตัวอย่างกลับเข้าทำงานในเดือนที่ 4 ซึ่งประกอบด้วย ชนิดของนมที่บุตรได้รับ และรูปแบบการให้นมมารดา ดังแสดงในตารางที่ 5 ส่วนปัญหาและการแก้ปัญหาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับการทำงาน ดังแสดงในตารางที่ 6 ถึง 7

ตารางที่ 5

จำนวน และร้อยละของรูปแบบการให้นมมารดาของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

รูปแบบของการให้นมมารดา	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=123)			
	นมมารดา (n=35)		นมมารดา ร่วมกับ นมผสม (n=88)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ให้นมมารดาก่อนและ/หรือหลังจากการทำงาน	35	100.0	88	100.0
ให้นมมารดาในขณะที่ทำงาน	35	100.0	22	25.0
กลับมาให้นมมารดาในช่วงเวลาพักงาน	22	62.9	16	72.7
บีบนมมารดาเก็บใส่ขวดไว้ให้บุตร	5	14.3	5	22.7
ให้นมมารดาในที่ทำงาน	5	14.3	1	4.6
ให้นมมารดาแก่บุตรในสถานดูแลเด็กเล็ก	3	8.5		

ในจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 123 คน ที่ยังคงเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในเดือนที่ 4 โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดให้นมมารดาแก่บุตรที่บ้านในช่วงก่อนและ/หรือหลังจากการทำงาน ส่วนการให้นมมารดาในขณะที่ทำงาน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาทั้งหมดให้นมมารดาในขณะที่ทำงาน ในขณะที่กลุ่มมารดาที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสมมีเพียงร้อยละ 25.0 และเมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการให้นมมารดาในที่ทำงาน พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนมากกลับมาให้นมมารดาที่บ้านในช่วงเวลาพักงาน ร้อยละ 62.9 และร้อยละ 72.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 6

จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับการทำงาน ในเดือนที่ 4

ปัญหาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับการทำงาน	จำนวน (n=123)	ร้อยละ
ไม่มี	69	56.1
มี *	54	43.9
ไม่มีเวลาเพราะต้องทำงาน	23	42.6
ไม่สะดวกในการเดินทางเพื่อกลับมาให้นมบุตร	19	35.2
กีดตึงเต้านม	6	11.1
เหนื่อยอ่อนเพลีย	6	11.1
น้ำนมมารดาน้อย	5	9.3
ไม่มีห้องที่เหมาะสมในการบีบ/ปั้มน้ำนม	5	9.3
ไม่มีที่สำหรับเก็บน้ำนมที่บีบ/ปั้มแล้ว	4	7.4
ไม่มีสถานดูแลเด็กเล็กใกล้ที่ทำงานหรือในที่ทำงาน	1	1.9
น้ำนมมารดาไหลในขณะที่ทำงาน	1	1.9
ไม่ทราบวิธีการให้นมบุตรในขณะที่กลับเข้าทำงาน	1	1.9

หมายเหตุ* ตอบได้หลายคำตอบ

ในจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 123 คนที่ยังคงให้นมมารดาเมื่อกลับเข้าทำงานในเดือนที่ 4 กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.9) ประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน ร่วมกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาซึ่งปัญหาที่พบบ่อย คือ การไม่มีเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพราะต้องทำงาน (ร้อยละ 42.6) รองลงมาเป็นปัญหาความไม่สะดวกในการเดินทางเพื่อกลับมาให้นมบุตร (ร้อยละ 35.2)

ตารางที่ 7

จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับการทำงานในเดือนที่ 4

การแก้ไขปัญหา	จำนวน (n=54)	ร้อยละ
ไม่ได้แก้ปัญหา	14	25.9
แก้ปัญหา*	40	74.1
ให้นมผสมร่วมกับนมมารดา	35	87.5
บีบน้ำนมทิ้ง	12	30.0
ปัมน้ำนมกลับมาให้บุตร	3	7.5
รับประทานอาหารเพิ่มขึ้น	3	7.5
สามีช่วยนำนมมารดาที่เก็บไว้มาให้บุตร	2	5.0

หมายเหตุ* ตอบได้หลายคำตอบ

ในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 54 คน ที่ประสบปัญหาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับการทำงาน เมื่อกลับเข้าทำงานนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนมากแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (ร้อยละ 74.1) โดยวิธีการให้นมผสมร่วมกับนมมารดา (ร้อยละ 87.5) รองลงมาใช้วิธีบีบน้ำนมทิ้ง (ร้อยละ 30.0)

ส่วนที่ 4 การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

4.1 คะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมและรายด้าน

คะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมและรายด้านในภาพรวม นำเสนอโดยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการสนับสนุนของที่ทำงาน ในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในภาพรวม จำแนกเป็นโดยรวมและรายด้าน

การสนับสนุนของที่ทำงาน	ช่วงคะแนน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน SD
โดยรวม	0-20	7.89	3.26
ด้านเวลา	0-6	2.74	1.12
ด้านสถานที่	0-6	1.92	1.58
ด้านสิ่งสนับสนุน	0-8	3.24	1.56

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนของที่ทำงานโดยรวมเท่ากับ 7.89 (SD = 3.26) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนด้านเวลา เท่ากับ 2.74 (SD = 1.12) ส่วนด้านสถานที่ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.92 (SD = 1.58) และด้านสิ่งสนับสนุนคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 (SD = 1.56)

4.2 การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาแต่ละด้าน ในรายชื่อ

การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเวลา ด้านสถานที่ และด้านสิ่งสนับสนุน ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9

จำนวน และร้อยละของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาแต่ละด้าน ในรายชื่อ

การสนับสนุนของที่ทำงาน	จำนวน ร้อยละ (n=200)	
ด้านเวลา		
1. การมีสิทธิในการลาพักหลังคลอด	200	100.0
2. การได้รับเงินเดือนระหว่างลาพักหลังคลอด	194	97.0
3. การได้รับอนุญาตให้นมมารดาแก่บุตรในระหว่างเวลาทำงาน	42	21.0
4. การยืดหยุ่นเกี่ยวกับเวลาเข้าทำงานและเลิกงาน	42	21.0
5. การได้รับอนุญาตให้มีเวลาพักกลางวันเพิ่มขึ้น	40	20.0
6. การยืดหยุ่นเกี่ยวกับช่วงเวลาในการทำงานหรือมีการแบ่งงานให้บุคคลอื่นรับผิดชอบ	29	14.5
ด้านสถานที่		
1. การมีตู้เย็นหรือภาชนะไว้สำหรับเก็บน้ำนมมารดาที่บีบหรือปั๊มไว้ในที่ทำงาน	140	70.0
2. การมีห้องหรือบริเวณที่เป็นสัดส่วนซึ่งสามารถใช้เพื่อทำการบีบหรือปั๊มน้ำนม	64	32.0
3. การมีสถานดูแลเด็กเล็กอยู่ในที่ทำงานหรืออยู่ใกล้ที่ทำงาน	61	30.5
4. การมีบริเวณหรือห้องที่มีความสะอาด และปลอดภัยสำหรับที่ใช้ในการบีบหรือปั๊มน้ำนม	59	29.5
5. สถานดูแลเด็กเล็กมีความสะอาด และปลอดภัย	42	21.0
6. การมีบริเวณหรือห้องที่เหมาะสมในการนำบุตรมาให้นมมารดาในที่ทำงาน	18	9.0
ด้านสิ่งสนับสนุน		
1. การได้รับสถานภาพการทำงานเช่นเดิมเมื่อกลับเข้าทำงานหลังคลอดบุตร	200	100.0
2. การได้รับคำแนะนำ คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา	117	58.5
3. เพื่อนร่วมงานให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา	93	46.5
4. การได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของมารดาเพื่อให้สามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้ในขณะทำงาน	93	46.5
5. หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา	69	34.5
6. หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชานุญาตให้มารดาเลี้ยงบุตรและให้นมมารดาในที่ทำงาน	40	20.0
7. การมีเอกสารหรือแผ่นปิดประกาศที่แสดงถึงการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา	18	9.0
8. การมีบุคลากรทางด้านสุขภาพช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา	17	8.5

กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมาราด้านเวลา มีมาก คือ การได้รับสิทธิในการลาพักหลังคลอดซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้รับทุกคน และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 97.0 ได้รับเงินเดือนเต็มอัตราในระหว่างลาพักหลังคลอด มีกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 1.5 (3 คน) ที่ได้รับเงินเดือนเพียง 45 วันจากประกันสังคม และนายจ้างจะจ่ายเพียงเงินค่าทำขวัญแต่ไม่จ่ายเงินเดือน และกลุ่มตัวอย่างอีก 3 คน (ร้อยละ 1.5) ซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบจะไม่ได้รับเงินเดือนขณะลาพักหลังคลอด ขณะที่การยืดหยุ่นเกี่ยวกับช่วงเวลาในการทำงานหรือมีการแบ่งงานกับบุคคลอื่นรับผิดชอบมีเพียงร้อยละ 14.5

สำหรับด้านสถานที่ พบว่า การสนับสนุนของที่ทำงานในด้านนี้มากที่สุด ได้แก่ การมีตู้เย็นหรือภาชนะไว้สำหรับเก็บน้ำนมมารดาที่บีบหรือปั๊มไว้ในที่ทำงาน (ร้อยละ 70.0) ขณะที่การสนับสนุนของที่ทำงานเกี่ยวกับการมีสถานดูแลเด็กเล็กที่สะอาดและปลอดภัยมีน้อย และมีการสนับสนุนน้อยที่สุดเกี่ยวกับการมีบริเวณหรือห้องที่เหมาะสมในการนำบุตรมาให้นมมารดา

ส่วนด้านสิ่งสนับสนุนของที่ทำงานมีมากที่สุด คือ การได้รับสถานภาพการทำงานเช่นเดิมเมื่อกลับเข้าทำงานซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้รับทุกคน รองลงมา คือ การได้รับคำแนะนำ ปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา (ร้อยละ 58.5) และมีการสนับสนุนน้อย ได้แก่ การมีบุคลากรทางด้านสุขภาพให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา (ร้อยละ 8.5)

4.3 การลาพักหลังคลอด

กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาพักหลังคลอดแตกต่างกัน ซึ่งในที่นี้ได้นำเสนอ ระยะเวลาลาพักหลังคลอดตามที่หน่วยงานอนุมัติ และระยะเวลาลาพักหลังคลอดตามจริง รวมทั้งเหตุผลของการลาพักหลังคลอดจริงน้อยกว่าสิทธิ ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10

จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระยะเวลาลาพักหลังคลอด และเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างลาพักหลังคลอดจริงน้อยกว่าสิทธิ

ระยะเวลาลาพักหลังคลอด	จำนวน (n = 200)	ร้อยละ
ระยะเวลาลาพักหลังคลอดตามที่หน่วยงานอนุมัติ (วัน) ($\bar{X}$ = 86.2, SD = 13.0, range 30-90)		
30	5	2.5
45-60	12	6.0
90	183	91.5
ระยะเวลาลาพักหลังคลอดตามลาจริง (วัน) ($\bar{X}$ = 77.4, SD = 20.2, range 14-90)		
ลาพักหลังคลอดตามสิทธิ	147	73.5
ลาพักหลังคลอดน้อยกว่าสิทธิ	53	26.5
เหตุผลของการลาพักหลังคลอดน้อยกว่าสิทธิ (n=53)		
ต้องการกลับมาหารายได้	30	56.6
เกรงว่าจะมีผลกระทบต่อเงินเดือน/ความก้าวหน้าในงาน	16	30.2
ภาระงานมาก	6	11.3
สามารถนำบุตรมาเลี้ยงในที่ทำงานได้	1	1.9

กลุ่มตัวอย่างได้รับอนุมัติให้มีระยะเวลาลาพักหลังคลอดอยู่ระหว่าง 30 ถึง 90 วัน ($\bar{X}$ = 86.2, SD = 13.0) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับอนุมัติให้ลาพักหลังคลอด 90 วัน (ร้อยละ 91.5) แต่มีกลุ่มตัวอย่างที่ลาพักหลังคลอดจริงน้อยกว่าสิทธิถึงร้อยละ 26.5 โดยเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างลาพักหลังคลอดจริงน้อยกว่าสิทธิมากกว่าครึ่งหนึ่งเนื่องจากต้องการกลับไปหารายได้ (ร้อยละ 56.6) รองลงมา คือ เกรงว่าการลาพักหลังคลอดนานจะมีผลกระทบกับเงินเดือนหรือความก้าวหน้า (ร้อยละ 30.2)

ส่วนที่ 5 การเปรียบเทียบการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพร้อมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสม

5.1 การเปรียบเทียบอันดับคะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพร้อมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสม โดยรวมและรายด้าน

การเปรียบเทียบอันดับคะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพร้อมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมในเดือนที่ 4 โดยรวมและรายด้าน โดยใช้การทดสอบครัสคาล-วอลลิส (Kruskal-Wallis test) ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11

เปรียบเทียบอันดับคะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมและรายด้าน จำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

การสนับสนุนของที่ทำงาน	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)			χ^2
	นมมารดา (n=35)	นมมารดาพร้อมกับ นมผสม (n=88)	นมผสม (n=77)	
	Mean rank	Mean rank	Mean rank	
โดยรวม	155.89	103.35	72.07	51.37***
ด้านเวลา	162.03	103.01	69.66	77.03***
ด้านสถานที่	129.59	94.57	94.05	11.20**
ด้านสิ่งสนับสนุน	138.73	110.74	71.42	38.93***

*** $p < .001$

** $p < .01$

χ^2 หมายถึง ค่าไคสแควร์ของการทดสอบครัสคาล-วอลลิส

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในเดือนที่ 4 มีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\chi^2 = 51.37$) และเมื่อพิจารณาการสนับสนุนในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา มีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาด้านเวลา ด้าน สิ่งสนับสนุน และด้านสถานที่สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และ กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\chi^2 = 77.03$), .001 ($\chi^2 = 38.93$) และ .01 ($\chi^2 = 11.20$) ตามลำดับ

5.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ของอันดับคะแนนโดยรวม และรายด้านของ การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ของอันดับคะแนนโดยรวม และรายด้านซึ่ง ประกอบด้วย ด้านเวลา ด้านสถานที่ และด้านสิ่งสนับสนุนของการสนับสนุนของที่ทำงานใน การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตร ด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมในเดือนที่ 4 ดังแสดงใน ตารางที่ 12 ถึง 15

ตารางที่ 12

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ของอันดับคะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตร ด้วยนมมารดาโดยรวม จำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

กลุ่มตัวอย่าง	Mean rank	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)		
		นมมารดา (n=35)	นมมารดา ร่วมกับ นมผสม (n=77)	
			นมผสม (n=88)	
		155.89	103.35	72.07
นมมารดา	155.89	-	52.54***	83.82***
นมมารดา ร่วมกับนมผสม	103.35		-	31.28***

*** p < .001

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพร้อมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\chi^2 = 52.54$, $\chi^2 = 83.82$) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพร้อมกับนมผสมมีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\chi^2 = 31.28$)

ตารางที่ 13

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ของอันดับคะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ด้านเวลาจำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

กลุ่มตัวอย่าง	Mean rank	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)		
		นมมารดา (n=35)	นมมารดาพร้อมกับนมผสม (n=77)	นมผสม (n=88)
		162.03	103.01	69.66
นมมารดา	162.03	-	59.02***	92.37***
นมมารดาพร้อมกับนมผสม	103.01		-	33.50***

*** p < .001

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาด้านเวลาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพร้อมกับนมผสมและกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\chi^2 = 59.02$, $\chi^2 = 92.37$) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพร้อมกับนมผสมมีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาด้านเวลาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\chi^2 = 33.50$)

ตารางที่ 14

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ของอันดับคะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ด้านสถานที่จำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

กลุ่มตัวอย่าง		ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)		
		นมมารดา (n=35)	นมมารดา ร่วมกับ นมผสม (n=77)	นมผสม (n=88)
	Mean rank	129.59	94.57	94.05
นมมารดา	129.59	-	35.02**	35.54**
นมมารดา ร่วมกับ นมผสม	94.57		-	0.52 ^{ns}

** p < .01

ns p > .05

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ด้านสถานที่สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับ นมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\chi^2 = 35.02$, $\chi^2 = 35.54$) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับ นมผสมมีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ด้านสถานที่ กับกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมไม่แตกต่างกัน ($p > .05$, $\chi^2 = 0.52$)

ตารางที่ 15

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ของอันดับคะแนนการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตร
ด้วยนมมารดา ด้านสิ่งสนับสนุนจำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

กลุ่มตัวอย่าง	Mean rank	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)		
		นมมารดา (n=35)	นมมารดา ร่วมกับ นมผสม (n=77)	นมผสม (n=88)
		138.73	110.74	71.42
นมมารดา	138.73	-	27.99*	67.31***
นมมารดา ร่วมกับ นมผสม	110.74		-	39.32***

*** p < .001

* p < .05

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ด้านสิ่งสนับสนุนสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับ นมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\chi^2 = 27.99$) และ .001 ($\chi^2 = 67.31$) ตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับ นมผสมมีอันดับคะแนนของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ด้านสิ่งสนับสนุนสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\chi^2 = 39.32$)

5.3 สัดส่วนความแตกต่างของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ในรายชื่อของแต่ละด้าน ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมในเดือนที่ 4 ดังแสดงในตารางที่ 16 ถึง 18

ตารางที่ 16

จำนวนและร้อยละของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในรายชื่อ ด้านเวลาจำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

การสนับสนุนของที่ทำงาน	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)					
	นมมารดา (n=35)		นมมารดา ร่วมกับ นมผสม (n=88)		นมผสม (n=77)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านเวลา						
1. การได้รับสิทธิในการลาพักหลังคลอด						
ได้	35	100.0	88	100.0	77	100.0
2. การได้รับเงินเดือนระหว่างลาพักหลังคลอด						
ไม่ได้รับ	1	2.9	3	3.4	2	2.6
ได้รับ	34	97.1	85	96.6	75	97.4
3. การได้รับอนุญาตให้นมมารดาแก่บุตรในระหว่าง เวลาทำงาน(ไม่ใช่เวลาพักกลางวัน)						
ไม่ได้รับ	7	20.0	76	86.4	76	98.7
ได้รับ	28	80.0	12	13.6	1	1.3
4. การได้รับอนุญาตให้มีเวลาพักเที่ยงเพิ่มขึ้น						
ไม่ได้รับ	14	40.0	70	79.5	76	98.7
ได้รับ	21	60.0	18	20.5	1	1.3
5. การยืดหยุ่นเกี่ยวกับเวลาเข้าทำงานและเลิกงาน						
ไม่ได้รับ	19	54.3	69	78.4	70	90.9
ได้รับ	16	45.7	19	21.6	7	9.1
6. การยืดหยุ่นเกี่ยวกับช่วงเวลาในการทำงานหรือมี การแบ่งงานให้บุคคลอื่นรับผิดชอบ						
ไม่ได้รับ	23	65.7	71	80.7	77	100.0
ได้รับ	12	34.3	19	19.3	-	-

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีสัดส่วนของการได้รับการสนับสนุนจากที่ทำงานด้านเวลามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาพร้อมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมในเดือนที่ 4 ได้แก่เรื่อง การได้รับอนุญาตให้มีเวลาพักเที่ยงเพิ่มมากขึ้น การได้รับอนุญาตให้นมมารดาแก่บุตรในระหว่างเวลาทำงาน (ไม่ใช่เวลาพักเที่ยง) การยืดหยุ่นเกี่ยวกับช่วงเวลาในการทำงานหรือมีการแบ่งงานให้บุคคลอื่นรับผิดชอบซึ่งส่วนมากกลุ่มตัวอย่างจะได้รับการสนับสนุนโดยมีการช่วยแบ่งภาระงานแทน และการยืดหยุ่น เกี่ยวกับเวลาเข้าทำงานและเลิกงาน แต่การได้รับสิทธิในการลาพักหลังคลอดกลุ่มตัวอย่างได้รับทุกคน ส่วนการได้รับเงินเดือนระหว่างลาพักหลังคลอดกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มได้รับการสนับสนุนคล้ายคลึงกัน

ตารางที่ 17

จำนวนและร้อยละของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในรายชื่อ ด้านสถานที่จำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

การสนับสนุนของที่ทำงาน	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)					
	นมมารดา (n=35)		นมมารดาพร้อมกับนมผสม (n=88)		นมผสม (n=77)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านสถานที่						
1. การมีสถานดูแลเด็กเล็กอยู่ที่ทำงานหรืออยู่ใกล้ที่ทำงาน						
ไม่มี	24	68.6	66	75.0	49	63.6
มี	11	31.4	22	25.0	28	36.4
2. สถานดูแลเด็กเล็กมีความสะอาด และปลอดภัย						
ไม่มี	27	77.1	73	83.0	58	75.3
มี	8	22.9	15	17.0	19	24.7
3. การมีห้องหรือบริเวณที่เป็นสัดส่วนซึ่งสามารถใช้เพื่อทำการปั๊มนมหรือบีมน้ำนม						
ไม่มี	17	48.6	61	69.3	58	75.3
มี	18	51.4	27	30.7	19	24.7

ตารางที่ 17 (ต่อ)

การสนับสนุนของที่ทำงาน	ชนิดของนมที่บุตรในเดือนที่ 4					
	นมมารดา		นมมารดา ร่วมกับ		นมผสม	
	(n=35)		นมผสม (n=88)		(n=77)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. การมีบริเวณหรือห้องที่มีความสะอาดและปลอดภัย สำหรับใช้ในการบีบหรือปัมน้ำนมในที่ทำงาน						
ไม่มี	17	48.6	62	70.5	62	80.5
มี	18	51.4	26	29.5	15	19.5
5. การมีตู้เย็นหรือภาชนะไว้สำหรับเก็บน้ำนมมารดา ที่บีบหรือปั๊มไว้ในขณะทำงาน						
ไม่มี	6	17.1	27	30.7	27	35.1
มี	29	82.9	61	69.3	50	64.9
6. การมีบริเวณหรือห้องที่เหมาะสมในการนำบุตรมา ให้นมมารดา						
ไม่มี	24	68.6	81	92.0	77	100.0
มี	11	31.4	7	8.0	-	-

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีสัดส่วนของการได้รับการสนับสนุนจากที่ทำงาน ด้านสถานที่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยง บุตรด้วยนมผสมในเดือนที่ 4 ได้แก่เรื่อง การมีห้องหรือบริเวณที่เป็นสัดส่วนซึ่งสามารถใช้เพื่อทำ การบีบหรือปัมน้ำนม การมีบริเวณหรือห้องในที่ทำงานที่สะอาดและปลอดภัยที่ใช้ในการบีบหรือ ปัมน้ำนม การมีตู้เย็นหรือภาชนะไว้สำหรับเก็บน้ำนมมารดาที่บีบหรือปั๊มไว้ในขณะทำงานและ การมีบริเวณหรือห้องที่เหมาะสมในการนำบุตรมาให้นมมารดาในที่ทำงาน แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมมีสัดส่วนของการได้รับการสนับสนุนในเรื่อง การมีสถานดูแลเด็กเล็กที่อยู่ในที่ ทำงานหรืออยู่ใกล้ที่ทำงาน และมีความสะอาด ปลอดภัยมากกว่ากลุ่มอื่น แต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างจะ ไม่นำบุตรมาฝากเลี้ยงโดยให้เหตุผลว่าบุตรยังเล็กและที่บ้านมีคนดูแลบุตรจำนวน 20 คน รองลงมา คือกลัวว่าผู้ดูแลบุตรจะดูแลไม่ดีและกลัวติดเชื้อ จำนวน 10 คน ส่วนการมีตู้เย็นหรือภาชนะไว้ สำหรับเก็บน้ำนมมารดาที่บีบหรือปั๊มไว้ในขณะทำงานแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมได้ รับการสนับสนุนมากคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม แต่กลุ่มตัว อย่างจำนวน 75 คนที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมไม่เคยบีบหรือปัมน้ำนมมาเก็บไว้ในตู้เย็น เนื่องจากไม่มี

เวลาจำนวน 20 คน และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 18 คน ให้เหตุผลว่าไม่ทราบวิธีการบีบหรือปัมน้ำนม ส่วนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ที่ให้เหตุผลว่าไม่จำเป็นต้องปฏิบัติเนื่องจากช่วงที่มารดาทำงานได้ให้นมผสม และกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวน 15 คน ให้เหตุผลว่าผู้เฒ่าที่เก็บอาหารหรือสารเคมีของที่ทำงานไม่สะดวกพอในการเก็บน้ำนมมารดา (20.0)

ตารางที่ 18

จำนวน และร้อยละของการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในรายข้อ ด้านสิ่งสนับสนุนจำแนกตามชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4

การสนับสนุนของที่ทำงาน	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)					
	นมมารดา (n=35)		นมมารดาร่วมกับ นมผสม (n=88)		นมผสม (n=77)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านสิ่งสนับสนุน						
1. หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาอนุญาตให้มารดาเลี้ยงบุตรและให้นมมารดาในที่ทำงาน						
ไม่ได้	13	37.1	73	83.0	74	96.1
ได้	22	62.9	15	17.0	3	3.9
2. การมีเอกสารหรือแผ่นพับประกาศที่แสดงถึงการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา						
ไม่มี	29	82.9	79	89.8	74	96.1
มี	6	17.1	9	10.2	3	3.9
3. การได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของมารดาเพื่อให้สามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในขณะทำงาน						
ไม่ได้	21	60.0	39	44.3	47	61.0
ได้	14	40.0	49	55.7	30	39.0
4. การได้รับคำแนะนำ คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา						
ไม่มี	16	45.7	32	36.4	35	45.5
มี	19	54.3	56	63.6	42	54.5

ตารางที่ 18 (ต่อ)

การสนับสนุนของที่ทำงาน	ชนิดของนมที่บุตรได้รับในเดือนที่ 4 (n=200)					
	นมมารดา (n=35)		นมมารดา ร่วมกับ นมผสม (n=88)		นมผสม (n=77)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
5. หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา						
ไม่ได้	7	20.0	58	65.9	66	85.7
ได้	28	80.0	30	34.1	11	14.3
6. เพื่อนร่วมงานให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา						
ไม่ได้	9	25.7	38	43.2	60	77.9
ได้	26	74.3	50	56.8	17	22.1
7. การมีบุคลากรทางด้านสุขภาพให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา						
ไม่ได้	30	85.7	80	90.9	73	94.8
ได้	5	4.3	8	9.1	4	5.2
8. การได้รับสถานภาพในการทำงานเช่นเดิมเมื่อกลับเข้าทำงาน						
ได้	35	100.0	88	100.0	77	100.0

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีสัดส่วนของการได้รับการสนับสนุนจากที่ทำงานด้านสิ่งสนับสนุนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมในเดือนที่ 4 ได้แก่เรื่อง หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชานุญาตให้มารดาเลี้ยงบุตรและให้นมบุตรในที่ทำงาน หัวหน้างานให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา เพื่อนร่วมงานให้การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และการมีเอกสารและแผ่นปิดประกาศที่แสดงถึงการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ในมารดาที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งมีบุตรอายุระหว่าง 4 ถึง 12 เดือน และนำบุตรมารับการตรวจสุขภาพ และฉีดวัคซีนที่คลินิกสุขภาพเด็กดี แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โรงพยาบาลแม่และเด็กเชียงใหม่ และมารดาที่นำบุตรมาฝากเลี้ยงที่ศูนย์ศึกษาเด็กเล็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 200 ราย ผลการศึกษาผู้วิจัยได้แยกอภิปรายตามคำถามการวิจัย และผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวม และรายด้าน ดังนี้

1. การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างทุกคนให้นมมารดาแก่บุตรอย่างน้อย 1 เดือน โดยกลุ่มตัวอย่างมีการให้นมมารดา ร้อยละ 88.5 (ประกอบด้วยการให้นมมารดาอย่างเดียวร้อยละ 49.5 และการให้นมมารดาร่วมกับน้ำและ/หรือน้ำผลไม้และ/หรืออาหารเสริมร้อยละ 39.0) และการให้นมมารดาร่วมกับนมผสมร้อยละ 11.5 เมื่อบุตรอายุได้ 4 เดือน มีกลุ่มตัวอย่างที่ให้นมมารดาร้อยละ 17.5 ให้นมมารดาร่วมนมผสมร้อยละ 44.0 และให้นมผสมสูงถึงร้อยละ 38.5 (ตารางที่ 4) ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้ถึงผลประโยชน์ของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาที่ทำให้บุตรแข็งแรงเกิดความผูกพันระหว่างบุตรและมารดา แต่อัตราการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีแนวโน้มลดลงเมื่อบุตรอายุเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 4 เดือน จากการศึกษา พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 6.5 ที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวเป็นเวลานาน 4 เดือนซึ่งมีอัตราใกล้เคียงกับการศึกษาของสร้อยัญญา จิตรเจริญ (2537) ที่ศึกษาในมารดาที่ทำงานนอกบ้านในจังหวัดราชบุรี พบว่ามารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 4 เดือนมี ร้อยละ 6.0 ส่วนการศึกษาของเสาวภาคย์ พานิชยาการ (2537) ที่ศึกษาในมารดาที่ทำงานนอกบ้านในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่ามารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 4 เดือนมีร้อยละ 7.8 การศึกษาของกองโภชนาการ กรมอนามัย (2539) ที่สำรวจการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 4 เดือน มีเพียงร้อยละ 3. เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายที่สำคัญของกระทรวงสาธารณสุขในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่ระบุไว้ว่า อัตราการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียว 4 เดือน ควรเป็นร้อยละ 30 ซึ่งยังอยู่ห่างไกลจากความเป็นจริงตามเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเนื่อง

มาจากการที่กลุ่มตัวอย่างต้องกลับเข้าทำงานก่อน 4 เดือนหลังคลอดโดยไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควรทำให้กลุ่มตัวอย่างทำงานติดต่อกันมากกว่า 5 ชั่วโมง โดยไม่มีการบีบหรือปัมน้ำนมออกไม่ได้ให้นบุตรคนมมารดาในเวลากลางวันและให้นมมารดาแก่บุตร 1 ถึง 2 ครั้งเฉพาะเวลากลางคืนเท่านั้น ปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลให้การหลังของน้ำนมลดลง (Kearney & Cronenwett, 1991) ทำให้ปริมาณน้ำนมมารดาลดลงหรือไม่เพียงพอสำหรับบุตรเมื่อกลุ่มตัวอย่างกลับเข้าทำงานจึงทำให้มารดาใช้นมผสมทดแทน

2. การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ในมารดาที่ทำงานนอกบ้านโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.89 (SD = 3.26) จากคะแนนเต็มเท่ากับ 20 คะแนนซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยต่ำ ไม่ถึงครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็มของการได้รับการสนับสนุนทั้งหมด และเมื่อพิจารณาถึงการสนับสนุนในแต่ละด้าน พบว่า ในทุกด้านมีคะแนนการสนับสนุนต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม เช่นกัน โดยด้านเวลาและด้านสิ่งสนับสนุนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 (SD = 1.12) จากคะแนนเต็มเท่ากับ 6 คะแนน และ 3.24 (SD = 1.56) จากคะแนนเต็มเท่ากับ 8 คะแนน ส่วนด้านสถานที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดกล่าวคือ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.92 (SD = 1.58) จากคะแนนเต็มเท่ากับ 6 คะแนน (ตารางที่ 8) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานน้อยมากในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านสถานที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แยกอภิปรายเป็นรายข้อในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 การสนับสนุนด้านเวลา พบว่า การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของกลุ่มตัวอย่างด้านเวลาที่มีมากที่สุดได้แก่ การได้รับสิทธิในการลาพักหลังคลอด และการได้รับเงินเดือนในระหว่างลาพักหลังคลอด (ตารางที่ 9) ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า การที่ประเทศไทยมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการที่ได้กำหนดไว้ว่า ลูกจ้างสามารถลาพักหลังคลอดได้ 90 วัน โดยได้รับค่าตอบแทนในขณะที่ลาพักหลังคลอด 45 วัน และในรายที่มีประกันสังคมจะได้รับค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นอีก 45 วัน รวมเป็นลาพักหลังคลอดทั้งหมด 90 วัน (สำนักแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2542) ส่วนข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจลาพักหลังคลอดได้ 90 วัน โดยได้รับค่าตอบแทนเต็มอัตราและไม่มีผลต่อการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน (บัณฑิตย ชนชัยเศรษฐวุฒิ, 2542) อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบอีก 3 คน ที่ไม่ได้รับค่า

ตอบแทนในระหว่างลาพักหลังคลอด และกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 1.5 (3 คน) ที่ได้รับเงินเดือนเพียง 45 วันจากประกันสังคม และนายจ้างจะจ่ายเพียงเงินค่าทำขวัญแต่ไม่จ่ายเงินเดือน

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 26.5 (53 คน) ที่ลาพักหลังคลอดจริงน้อยกว่าสิทธิ โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าต้องการกลับมาหารายได้ เกรงว่าการหยุดงานเป็นระยะเวลานานจะมีผลกับเงินเดือนหรือความก้าวหน้า และการมีภาระงานมากตามลำดับ (ตารางที่ 10) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุสัณหา ยิ้มแย้ม (Yimyam, 1997) ที่พบว่า เหตุผลที่มารดากลับเข้าทำงานก่อนครบกำหนดวันลาพักหลังคลอดจริงตามสิทธิ คือ ต้องการหารายได้ รองลงมามีข้อร้องเรียนจากหน่วยงาน และวิตกกังวลเกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบตามลำดับ และผลการศึกษาของรุ่งทิพย์ สัมฤทธิ์โสภาค (2542) ที่พบว่า เหตุผลที่มารดามีระยะเวลาการลาพักหลังคลอดน้อยกว่าสิทธิเนื่องมาจากมีงานมาก รองลงมาเพื่อหารายได้ และเกรงว่าการลาพักหลังคลอดเป็นระยะเวลานานจะมีผลต่อเงินเดือนหรือความก้าวหน้าตามลำดับ จะเห็นได้ว่าภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวและภาระในหน้าที่การทำงานของกลุ่มตัวอย่างเป็นสิ่งสำคัญที่ผลักดันให้มารดากลับเข้าทำงานเร็วกว่าที่ควร จึงทำให้โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะได้พักผ่อน และให้นมมารดาแก่บุตรลดลง ตามความเป็นจริงแล้วการมีกฎหมายการลาคลอดนับว่าเป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์อย่างมากกับกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการสนับสนุนของที่ทำงานด้านเวลาที่กลุ่มตัวอย่างได้รับน้อยมาก ได้แก่ การยืดหยุ่นเกี่ยวกับช่วงเวลาการทำงานหรือมีการแบ่งงานให้บุคคลอื่นรับผิดชอบ การมีเวลาหยุดพักเพื่อให้คนบุตรเมื่อกลับเข้าทำงาน หรือการมีเวลายืดหยุ่นเวลาเข้าทำงานหรือเลิกงาน และการได้รับอนุญาตให้นมมารดาแก่บุตรในระหว่างเวลาทำงาน (ตารางที่ 9) ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า การที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบังคับใช้เกี่ยวกับการยืดหยุ่นเกี่ยวกับเวลาในการทำงานหรือการมีเวลาหยุดพักเพื่อให้คนบุตรในระหว่างเวลาทำงาน ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และเมื่อพิจารณาการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในด้านเวลาเกี่ยวกับการมีเวลาหยุดพักเพื่อให้คนบุตรหรือการมีเวลาที่ยืดหยุ่นของประเทศต่างๆ พบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา มอร์และเจนซา (Moore & Jansa, 1987) ได้สำรวจเกี่ยวกับนโยบายและการสนับสนุนของหน่วยงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในมารดาที่ทำงานนอกบ้าน จากหน่วยงานจำนวน 27 หน่วยงาน พบว่า ด้านนโยบายทุกหน่วยงานได้มีลักษณะการทำงานไม่เต็มเวลา (< 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) ร้อยละ 41 มีการยืดหยุ่นในการทำงานร้อยละ 32 และมีการแบ่งงานให้บุคคลอื่นรับผิดชอบร้อยละ 14 ส่วนประเทศจีนมารดาหลังคลอดทุกคนจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยมารดาสามารถหยุดพักเพื่อให้คนบุตรได้ในขณะทำงานวันละ 2 ครั้ง และมีสถานดูแลเด็กเล็กอยู่ใกล้ที่ทำงาน ถ้าหากมารดาทำงานอยู่ห่างไกลจากบุตร มารดาจะได้รับอนุญาตให้เดินทางเพื่อไปให้

นมบุตรเพิ่ม 1 ชั่วโมง (Elder & Hsia, 1986) สำหรับประเทศบราซิลมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน โดยมารดาจะมีเวลาหยุดพักเพื่อให้มนบุตร 2 ครั้ง ในเวลา 8 ชั่วโมง (Rea, Venancio, Batista, Santos, & Greiner, 1999)

ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าเมื่อกลุ่มตัวอย่างกลับเข้าทำงานแล้วส่วนมากต้องการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดานานอย่างน้อย 4 เดือนตามคำแนะนำของบุคลากรทางด้านสุขภาพ โดยมีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 61.5 ยังเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในเดือนที่ 4 โดยรูปแบบการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาที่ใช้มากที่สุด คือ การให้นมมารดาก่อนและ/หรือหลังจากการทำงาน (ตารางที่ 5) เนื่องมาจากการที่มารดาไม่มีเวลาในการให้นมมารดาเพราะต้องทำงาน และเกิดจากความไม่สะดวกในการเดินทางเพื่อกลับมาให้นมบุตร (ตารางที่ 6) การที่มารดาไม่มีเวลาเพียงพอในการกลับมาให้นมมารดาหรือบีบหรือปั้มน้ำนมในช่วงเวลาที่ทำงานส่งผลต่อการสร้างและหลั่งน้ำนมลดลงได้ (Auerbach & Guss, 1984) พบว่า มารดาส่วนใหญ่เมื่อกลับเข้าทำงานจะพบกับความลำบากเมื่อต้องการที่จะบีบหรือปั้มน้ำนมในที่ทำงาน ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่มารดาส่วนใหญ่ขาดเวลาหยุดพักหรือไม่มีเวลาที่ยืดหยุ่นพอในการบีบหรือปั้มน้ำนม

2.2 การสนับสนุนด้านสถานที่ พบว่า การสนับสนุนของที่ทำงานด้านสถานที่ที่มีมากที่สุด ได้แก่ การมีตู้เย็นหรือภาชนะสำหรับเก็บน้ำนมที่บีบหรือปั้มไว้ในที่ทำงาน (ตารางที่ 9) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีตู้เย็นสำหรับเก็บน้ำดื่มหรืออาหารของพนักงาน อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างจะไม่มีเก็บน้ำนมมารดาเนื่องจากไม่มีเวลาในการบีบหรือปั้มน้ำนม รองลงมามีน้ำมน้อย และคิดว่าตู้เย็นที่เก็บอาหารหรือสารเคมีอื่นๆ ของที่ทำงานอาจจะไม่สะอาดเพียงพอ ส่วนการสนับสนุนของที่ทำงานที่กลุ่มตัวอย่างได้รับน้อยที่สุด คือ การมีบริเวณหรือห้องที่เหมาะสมในการนำบุตรมาให้นมมารดาในที่ทำงาน สถานดูแลเด็กเล็กที่มีความสะอาดและปลอดภัย และการมีบริเวณหรือห้องที่สะอาดและปลอดภัยสำหรับใช้ในการบีบหรือปั้มน้ำนม แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนให้มีตู้เย็นหรือภาชนะสำหรับเก็บน้ำนมที่บีบหรือปั้มไว้ในขณะทำงานก็ตาม แต่กลุ่มตัวอย่างยังขาดการสนับสนุนเกี่ยวกับบริเวณที่ใช้ในการบีบหรือปั้มน้ำนม (ตารางที่ 9) ยังผลให้มารดาไม่มีการบีบหรือปั้มน้ำนม หรือมารดาบางรายปั้มน้ำนมในห้องน้ำแทน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของมอร์สและบอททอร์ฟ (Morse & Bottorff, 1989b) ที่พบว่าการขาดสถานที่ที่เหมาะสมในการให้นมมารดาหรือบีบหรือปั้มน้ำนมเป็นปัญหาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และการศึกษาของทอมสันและเบล (Thompson & Bell, 1997) ที่พบว่า อุปสรรคของการ

เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเมื่อกลับเข้าทำงานเกิดจากการขาดห้องหรือบริเวณที่ใช้ในการปั๊มนมหรือนมที่เป็นส่วนตัว

อย่างไรก็ตามสำหรับการมีบริเวณหรือห้องที่เหมาะสมในการนำบุตรมาให้นมมารดานั้น มีน้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากห้องทำงานของมารดาส่วนใหญ่เป็นห้องที่มีผู้ทำงานร่วมกันหลายคน ประกอบกับการมีอุปสรรคในการทำงานมากมาย ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงอาจคิดว่าไม่มีความเหมาะสมที่จะนำบุตรเข้ามาเลี้ยงในที่ทำงาน และอาจเกรงว่าบุตรจะรบกวนการทำงานของเพื่อนร่วมงานได้

2.3 การสนับสนุนด้านสิ่งสนับสนุน พบว่า การสนับสนุนที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับมากที่สุด คือ การได้รับสถานภาพในการทำงานเช่นเดิมเมื่อมารดากลับเข้าทำงานหลังคลอด และการได้รับคำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา (ตารางที่ 9) ทั้งนี้เนื่องจากการมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานที่ระบุว่าห้ามเลิกจ้างหญิงเนื่องจากการตั้งครรภ์ (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2542) ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีประสบการณ์ในการทำงาน มีการทำงานในตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลาหลายปี ทำให้มีความรู้ในงานนั้นๆ เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงทำให้หัวหน้างาน (สถานี่ทำงาน) ยังคงสถานภาพในการทำงานเช่นเดิมหลังจากลาพักหลังคลอด จะเห็นได้ว่าการมีกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงในการทำงานเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ทำให้มารดาได้รับการสนับสนุนในข้อนี้

สำหรับการได้รับคำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลุ่มตัวอย่างส่วนมากจะได้รับคำแนะนำจากเพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะจากเพื่อนร่วมงานที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ในเรื่องประโยชน์ของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และวิธีการให้นมบุตรที่ถูกต้องหลังคลอดบุตร ทั้งนี้เนื่องจากการมีประสบการณ์ในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาจะมีความเข้าใจปัญหาและอุปสรรคที่กลุ่มตัวอย่างต้องพบ ทำให้มีการสนับสนุนทั้งด้านข้อมูลข่าวสารและด้านอารมณ์ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความมั่นใจและมีกำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรคมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบริดส์และคณะ (Bridges, Frank, & Curtin, 1997) ที่พบว่า มารดาที่ทำงานนอกบ้านส่วนใหญ่มักได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาจากเพื่อนร่วมงาน

การสนับสนุนที่กลุ่มตัวอย่างได้รับน้อยที่สุด คือ การมีบุคลากรทางด้านสุขภาพให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และการมีเอกสารหรือแผ่นปิดประกาศที่แสดงถึงการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่มารดาเมื่อกลับเข้าทำงานหากไม่ได้

รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ทำให้มารดาใช้นมผสมเลี้ยงบุตรแทนนมมารดาได้ สอดคล้องกับการศึกษาในมารดาหลังคลอดที่วางแผนจะเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดานาน 6 เดือน ที่พบว่า สถานที่ทำงานไม่มีแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาและขาดการช่วยเหลือสนับสนุนส่งผลทำให้การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีระยะเวลาที่สั้นเพียง 2 ถึง 3 เดือนเท่านั้น (Gielen et al., 1991)

3. เปรียบเทียบการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยผสม

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวม และรายด้านในกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างต่อเนื่องในเดือนที่ 4 แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) (ตารางที่ 11) หากแยกพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาจะได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร่วมกับนมผสมได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) (ตารางที่ 12) หมายความว่า การได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถให้นมมารดาแก่บุตรได้อย่างต่อเนื่องในเดือนที่ 4 ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสนับสนุนโดยมีเวลาในการให้นมมารดาแก่บุตรในเวลาทำงาน ส่งผลทำให้มีการสร้างและหลั่งน้ำนมอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับการที่กลุ่มตัวอย่างได้รับอนุญาตให้นำนบุตรมาเลี้ยงในที่ทำงานได้ ทำให้สามารถให้นมมารดาแก่บุตรได้ตามที่ต้องการ และยังได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงานทำให้กลุ่มตัวอย่างได้รับข้อมูลข่าวสารและกำลังใจในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาซึ่งสิ่งทีกล่าวมาเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของแคทเชอ และลานเนส (Katcher & Lanese, 1985) ที่พบว่า มารดากลุ่มที่ได้รับนโยบายลาพักหลังคลอด 3 เดือนร่วมกับที่ทำงานมีโครงการสนับสนุนการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามีระยะเวลาเฉลี่ยในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดานานกว่ามารดาที่ได้ลาพักหลังคลอด 3 เดือนเพียงอย่างเดียว

คิดเป็น 11.7 เดือนและ 6 เดือนตามลำดับ ส่วนการศึกษาของคอตตันและคัทเก็ต (Dodgson & Duckett, 1997) พบว่าการลาพักหลังคลอด 3 เดือน และการมีสถานดูแลเด็กเล็กในที่ทำงานร่วมกับการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาทำให้มารดาเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเพิ่มขึ้นเมื่อ 3 เดือน และ 6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 80.6 และ ร้อยละ 42.2 ตามลำดับ และจากการศึกษาของประเทศสวาซิแลนด์ (Swazilan) เกี่ยวกับการจัดโครงการโรงงานสายสัมพันธ์แม่-ลูก พบว่ามารดาที่เข้าร่วมโครงการสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาควบคู่กับการทำงานได้นานต่อเนื่องถึง 10 เดือน (Van Esterik & Menon, 1996) สำหรับการสนับสนุนรายด้าน อภิปรายผลดังนี้

3.1 การสนับสนุนด้านเวลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาด้านเวลาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .001$) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร่วมกับนมผสมได้รับการสนับสนุนด้านเวลาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .001$) (ตารางที่ 13) และเมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่าสัดส่วนของการได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในเดือนที่ 4 ในกลุ่มตัวอย่างเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสม จำนวน 4 ข้อได้แก่ การยืดหยุ่นเกี่ยวกับช่วงเวลาการทำงานหรือมีการแบ่งงานให้บุคคลอื่นรับผิดชอบ การได้รับอนุญาตให้นมมารดาในระหว่างเวลาทำงาน การได้รับอนุญาตให้มีเวลาพักเที่ยงเพิ่มมากขึ้น และการยืดหยุ่นเกี่ยวกับเวลาเข้าทำงานและเลิกงาน (ตารางที่ 16) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานด้านเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกบ้านสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้อย่างต่อเนื่องในเดือนที่ 4 โดยเฉพาะการได้รับอนุญาตให้นมมารดาแก่บุตรในระหว่างเวลาทำงาน ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษาของสุธันหา ยิมแยม (Yimyam, 1997) พบว่า มารดาที่สามารถไปให้นมบุตรในขณะเวลาทำงาน (เช่น ไปให้ในเวลาหยุดพักรับประทานอาหาร หรือเวลาหยุดพักระหว่างการทำงาน) จะทำให้มารดาสามารถให้นมมารดาได้อย่างต่อเนื่องเมื่อกลับเข้าทำงาน

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เมื่อครบกำหนดลาพักหลังคลอดจะกลับเข้ามาทำงานในลักษณะเต็มเวลาทั้งหมด การที่มารดาได้รับความยืดหยุ่นในการทำงาน การมีเวลาหยุดพักเพื่อให้นมบุตรในขณะทำงานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้มารดาสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้ต่อเนื่องเมื่อกลับเข้าทำงาน การที่กลุ่มตัวอย่างมีเวลาให้นมมารดาในขณะทำงานไม่ว่าจะเป็นการมี

เวลาพักผ่อนหรือการแบ่งงานให้ผู้อื่นรับผิดชอบ บางรายอาจเข้างานสายและเลิกงานเร็วได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่กลุ่มตัวอย่างมีเวลาที่พักผ่อนในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาหรือมีการบีบหรือปั้มน้ำนมอย่างสม่ำเสมอส่งผลต่อการผลิตฮอร์โมนโพรแลคติน (prolactin) ทำให้เกิดการสร้างน้ำนมเพิ่มขึ้น ส่วนต่อมพิทูยทารีส่วนหลัง (posterior pituitary gland) จะหลั่งฮอร์โมนออกซิโตซิน ทำให้เกิดการบีบตัวของเซลล์รอบๆ ท่อน้ำนมและต่อมน้ำนม ดังนั้นน้ำนมที่ถูกสร้างจึงหลั่งออกมา (Hoekelman, Blatman, & Friedman, 1987) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโอโจฟายติมิ และคณะ (Ojofetimi et al., 1982) ที่พบว่า การที่มารดามีเวลาพักผ่อนและมีเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ในขณะที่ทำงานเป็นผลทำให้มารดาอาชีพครูซึ่งทำงานประจำและมีการพักผ่อนการทำงานได้มาก เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้ต่อเนื่องมากกว่ามารดาอาชีพพยาบาลที่ทำงานหมุนเวียนและมีการพักผ่อนเวลาน้อย และการศึกษาของทอมสันและเบล (Thompson & Bell, 1997) พบว่า มารดาที่ ประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเมื่อกลับเข้าทำงานคือ การที่มารดาได้รับความ พักผ่อนในการทำงาน หรือมีเวลาหยุดพักเพื่อให้มนบุตรในขณะที่ทำงาน

3.2 การสนับสนุนด้านสถานที่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้รับการ สนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาที่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตร ด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสมได้รับการสนับสนุนด้านสถานที่ ที่ไม่แตกต่างกันกับกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสม ($p > .05$) (ตารางที่ 14) และเมื่อพิจารณาใน รายชื่อ พบว่าสัดส่วนของการได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาใน เดือนที่ 4 ในกลุ่มตัวอย่างเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสม ในเรื่องการมีบริเวณหรือห้องที่เหมาะสมใน การนำบุตรมาให้นมมารดาในที่ทำงาน การมีบริเวณหรือห้องที่มีความสะอาดและปลอดภัยสำหรับการ ใช้ในการบีบหรือปั้มน้ำนม การมีห้องหรือบริเวณที่เป็นสัดส่วนซึ่งสามารถใช้เพื่อทำการบีบ หรือปั้มน้ำนม (ตารางที่ 17) อธิบายได้ว่า การที่ได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานด้านสถานที่โดยมี บริเวณหรือห้องที่เหมาะสมในการนำบุตรมาให้นมมารดาในที่ทำงาน ทำให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างต่อเนื่องในเดือนที่ 4 ทั้งนี้เนื่องจากการที่กลุ่มตัวอย่างและบุตรได้อยู่ ร่วมกันในช่วงเวลาทำงานมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา โดยบุตรจะได้ดูคนมารดา ตามที่ต้องการอย่างสม่ำเสมอ และการที่กลุ่มตัวอย่างได้สัมผัสและให้นมบุตรส่งผลต่อกลไกการ สร้างและหลั่งน้ำนมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศกำลังพัฒนา พบว่ามารดาที่

ได้รับอนุญาตให้นำบุตรไปเลี้ยงในที่ทำงานได้จะเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาสั้นกว่ามารดาที่ไม่ได้รับอนุญาต (Winikoff et al., 1988)

อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาบางรายที่ได้รับการสนับสนุนในด้านสถานดูแลเด็กเล็ก แต่กลุ่มตัวอย่างจะไม่นำบุตรมาฝากเลี้ยงเนื่องจากไม่ต้องการพาบุตรซึ่งยังเล็กอยู่ออกจากบ้านเนื่องจากไม่สะดวกในการเดินทาง และต้องเตรียมของใช้ในการดูแลเด็กไปด้วย นอกจากนี้ยังไม่มั่นใจในเรื่องของความสะอาดและปลอดภัย จึงต้องการให้ญาติเป็นผู้ดูแลบุตร

3.3 การสนับสนุนด้านสิ่งสนับสนุน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา สิ่งสนับสนุนสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสมได้รับการสนับสนุนด้านสิ่งสนับสนุนสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (ตารางที่ 15) และเมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่าสัดส่วนของการได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในเดือนที่ 4 ในกลุ่มตัวอย่างเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับนมผสม และกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงบุตรด้วยนมผสม ได้แก่ การที่หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาอนุญาตให้มารดาเลี้ยงและให้นมมารดาในที่ทำงาน หัวหน้างานให้การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา เพื่อร่วมงานให้การช่วยเหลือและการสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา การมีเอกสารหรือแผ่นพับประชาสัมพันธ์แสดงถึงการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และการมีบุคลากรทางสุขภาพให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา (ตารางที่ 18) ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าการได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานด้านสิ่งสนับสนุนทำให้มารดาได้รับกำลังใจ มีการช่วยเหลือแรงงาน และมีข้อมูลในการปฏิบัติตัวเพื่อให้มีน้ำนมเพียงพอในการเลี้ยงบุตรเมื่อกลับเข้าทำงาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนโดยเฉพาะจากเพื่อร่วมงานที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาซึ่งมีความเข้าใจ และให้การช่วยเหลือกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างมาก การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงบุตรด้วยมารดาเป็นสิ่งสำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้มารดาสามารถวางแผนการจัดการในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดากับการทำงานได้ และจะปฏิบัติตนเพื่อให้มีน้ำนมที่เพียงพอในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา เช่น การบีบน้ำนม การเก็บน้ำนม เป็นต้น ถ้ามารดาปฏิบัติตัวได้ถูกต้องก็จะสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้ทั้งที่ต้องทำงานนอกบ้าน โดยที่มารดาไม่เกิดความเครียดหรือวิตกกังวล (Auerbach, 1990; Van Esterik & Menon, 1996)

การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างานเป็นการสนับสนุนทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาให้ประสบความสำเร็จได้เป็นระยะเวลานาน (Hewat & Ellis, 1986) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยของสุสันทา ยิมแย้ม (Yimyam, 1997) ได้ศึกษาในมารดาที่ทำงานในเขตจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสถานที่ทำงานที่หัวหน้างานยอมให้นำบุตรไปเลี้ยงในที่ทำงานและเพื่อนร่วมงานให้การสนับสนุนการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาทำให้มารดาสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้ต่อเนื่องเมื่อกลับเข้าทำงาน โดยไม่มีความยากลำบากในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ส่วนการศึกษาของประเทศแคนาดาในมารดาที่ทำงานนอกบ้าน พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานที่เคยเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาจะทำให้มารดาประสบความสำเร็จในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา (Morse & Bottorff, 1989b) และการศึกษาในสหรัฐอเมริกาในมารดา พบว่าการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา (Richard & Champion, 1992)

จากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านสถานที่มีการสนับสนุนน้อยมาก และกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้อย่างต่อเนื่องในเดือนที่ 4 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการสนับสนุน ผลการศึกษานี้ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา โดยเฉพาะมารดาที่ทำงานนอกบ้านมีความเข้าใจเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนของที่ทำงานในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมารดาที่ทำงานนอกบ้านที่จะสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้ต่อเนื่องเมื่อกลับเข้าทำงาน และสามารถนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาตามสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมของมารดาที่ต้องเผชิญ เพื่อให้มารดาสามารถเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร่วมกับการทำงานนอกบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพต่อไป ส่งเสริมให้บุตรมีการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศต่อไปในอนาคต